

1
 2
 3
 4
 5
 6 מותם של שלושת הטנקיסטים בכרם שלום ושל שמונת
 7 חיילי הסיור ליד זרעית, נתפש על ידינו כמחיר גבוה
 8 מאוד, אך כזה שיש הכרח לשלמו כדי להגן על הגבול.
 9 אובדן חיי חיילים הוא אסון כבד, אך אנו יודעים
 10 להתמודד עמו בדרך רציונלית. מנגד, נפילתם בשבי של
 11 שלושה מבנינו באותן תקריות עצמן, מעוררת דינמיקה
 12 שונה של התייחסות ציבורית.
 13
 14 האם ישראל היתה יוצאת למלחמה בלבנון לו התקרית
 15 היתה מסתיימת בדרך קשה יותר - בהרג כל חיילי
 16 הסיור? אין לדעת, אך אירועי העבר מרמזים כי
 17 התשובה על כך היא שלילית. דומה כי הקלות שבה
 18 לחצה ישראל על ההדק בקיץ האחרון מבטאת את
 19 הרגישות הגבוהה שלנו לפדיון שבויים. רוב הציבור
 20 הישראלי מאמין ששחרור שבויינו הוא, בפשטות,
 21 הכרח. על פי מבחן התוצאה, סבור הציבור שממשלות
 22 ישראל כשלו בטיפולן רב השנים בשחרורו של רון
 23 ארד, בלי לשקול את העובדות לגופן.
 24
 25 האם יש לאמץ את מבחן התוצאה כמדד יחיד לשאלת
 26 פדיון השבויים? על פי הדיווחים, מוצע לישראל לפדות
 27 את גלעד שביט תמורת 1,400 אסירים ביטחוניים. האם
 28 זו עסקה ראויה?
 29
 30 ככלל, החברה הישראלית איננה מצטיינת ברגישות יתר
 31 לחיי אדם, לסבלו ולמצוקותיו. פיתחנו עור עבה שאיננו
 32 מצטמרר לנוכח פגיעה מתמשכת בכבוד האדם, בצרכיו
 33 הבסיסיים, בשמירה על בריאותו או אפילו על חייו.
 34 פנינו הציבוריות אינן מסמיקות כאשר נפגעות תדיר
 35 זכויות יסוד של האדם. השכפ"ץ המשפטי אינו רחב דיו
 36 כדי להגן על צבא גדול של עצירים, עגונות, קטינים,
 37 עובדים זרים, בני מיעוטים או אנשים שנעקרו מגוש
 38 קטיף. האבחנה ברורה: חברת המוסר היהודית, שעל
 39 דגלה חרותה משימת הדורות של תיקון עולם, איבדה
 40 משהו מחיוניותה הפנימית.
 41
 42 על רקע זה, מרתק לגלות כי יש עניין אחד שמזעזע את
 43 סיסמוגרף הרגישות הישראלית ומעורר אותנו מקהות
 44 החושים המוסרית כלפי ה"אחר". כל ישראלי מכיר את

45 שמות השבויים שנחטפו בגבולות מצרים ולבנון וחרד
 46 לגורלם. עניינו של רון ארד נדון זה 20 שנה על ידי
 47 רוב מנהיגי ערב והמערב. בקרב צרכני התקשורת
 48 העולמית שמו של הנווט ידוע יותר משמותיהם של
 49 ראשי הצבא הישראלי. עצרות המונים, מסעות סביב
 50 העולם, מתווכים מכל אומה ולשון, עמותות ופרסים -
 51 החברה הישראלית מגויסת עד קצות עצביה הציבוריים
 52 למען השבויים.
 53
 54 זאת ועוד: מדינת ישראל נוקטת פעולות קיצוניות למען
 55 שבוייה: היא מסתכנת (בפעולת השחרור באנטבה),
 56 מתפשרת (עד כדי שחרור 1,150 אסירים ביטחוניים,
 57 חלקם רוצחים, תמורת שלושה שבויים, בעסקת
 58 ג'יבריל), מתרפסת (אריאל שרון, הקשוח במנהיגי
 59 ישראל, שילם מחיר מעשי ותדמיתי גבוה כדי לשחרר
 60 את אלחנן טננבוים, שלא הגיע לשבי כחייל, אלא
 61 כסוחר מפוקפק, במקרה הטוב), קוצפת (חניקת רצועת
 62 עזה המחזיקה בשליט) ואף יוצאת למלחמה (ב"קפיצת
 63 ראש" לביצת לבנון הטובענית, ללא שיקול דעת
 64 מסודר).
 65
 66 מהי הסיבה לרגישות הישראלית הגבוהה כל כך לשלום
 67 השבויים? מדוע אומות אחרות מוכנות "להשלים" עם
 68 שבי בניהם באופן שאנו איננו מסוגלים לו? מדוע אנו
 69 כה דרוכים לגורל שלושת שבויינו, אך אדישים למפגע
 70 תאונות הדרכים, שם נגזר דין מוות על שלושה
 71 אזרחים, בממוצע, כל 36 שעות?
 72
 73 המסורת היהודית מייחסת חשיבות לפדיון שבויים. אבי
 74 האומה מציב דוגמה לדורות: "וישמע אברם כי נשבה
 75 אחיו, וירק את חניכיו..." (בראשית י"ד, י"ד). אברהם
 76 מתגייס, נגד הסיכויים, להציל את לוט אחיינו משבי
 77 ארבעה מלכים גיבורים - ומצליח. כך נוהג גם האל
 78 אשר נחליץ למשימת הפדיון הגדולה בהיסטוריה
 79 היהודית - גאולת העם משבי מצרים. זוהי הפרדיגמה
 80 שעל פיה אנו מספרים לעצמנו את עצמנו, מדי יום.
 81 סיפור התשתית של העם מבוסס על יציאה משבי
 82 לחירות.
 83
 84 פדיון שבויים ביהדות הוא לא רק סיפור של הצלחות
 85 הרואיות. על בסיס הניסיון הכואב התלמוד מדרג: "חרב
 86 קשה ממות, רעב קשה מחרב, שבי קשה מכולם".
 87 והרמב"ם קובע: "אין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים".
 88 וההלכה הפסוקה ב"שולחן ערוך": "כל רגע שמאחר

89 לפדות השבויים (...) הוי כאילו שופך דמים". אנו,
 90 הישראלים, חזקה עלינו מצוות הכתוב "לא תעמוד על
 91 דם רעך". זוהי רגישות מוסרית גנטית טבועה,
 92 שלאושרנו לא נשחקה.
 93
 94 דמיו של השבוי צועקים מבור השבי: הוא מת חי; מת
 95 לשיעורין. בניגוד למת, הוא חש במיתתו לאורך זמן.
 96 הדם השפוך הוא גם דמה של משפחת השבוי, החיה
 97 באי-וודאות משתקת, בעגיונות מתמשכת, ללא תאריך
 98 יעד ואופק שחרור. חוויית השבי של שאר הבשר - בן,
 99 בעל, אח, אב - היא חור שחור שלתוכו נבלעים חיים
 100 נוספים. ובעבור החברה כולה האחריות כלפי השבוי
 101 היא ביטוי עליון של סולידריות חברתית כלפי בן
 102 החבורה שמצוי בצרה משום שהוא כזה - בן החבורה.
 103
 104 התחושות הללו מתעצמות כאשר מדובר במי שנשבה
 105 במהלך שירותו הצבאי. למדינה יש חובה אמיץ, כתוב
 106 בדם, עם חייליה. חקוקה בו החובה להשיב הביתה את
 107 מי שמוכן לסכן למען הבית את חייו ואת חירותו.
 108 המדינה הריבונית צוברת משאבים כלכליים,
 109 ביטחוניים, דיפלומטיים, מודיעיניים ואחרים בזכות
 110 נכונותם של האזרחים להקריב עצמם למענה. לפיכך,
 111 מוטלת עליה החובה לעשות שימוש במשאבים אלו כדי
 112 לפדות את מי שהשליך את נפשו מנגד למענה.
 113
 114 ואולם, הערך של פדיון שבויים איננו מוחלט. המסירות
 115 הגבוהה למצווה איננה יכולה להיות עיוורת, בלתי
 116 מותנית בתוצאות. מדינה החפצה חיים איננה רשאית
 117 לשעבד את עצמה לשום אינטרס בודד. אי אפשר לבודד
 118 את הסיטואציה הקשה של השבי מהמרקם הכולל של
 119 החיים, וקיימת חובת-תמיד לבדוק את התוצאות
 120 וההשלכות של העמדת השבויים במרכז ההווה
 121 הציבורית שלנו. המסורת היהודית, למודת הניסיון,
 122 הבינה זאת. המשנה קובעת: "אין פודין את השבויים
 123 יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם". לכאורה יש כאן
 124 הכרעה קלוקלת, אנטי הומניסטית, האוסרת על הצלת
 125 אדם משיקולים אחרים (כלכליים או ביטחוניים). האם
 126 הנפש הליברלית אמורה לסלוד מעמדה המודדת את
 127 עלותו של השבוי משל היה סחורה בשוק שאין להסכים
 128 לרכישתה במחיר מופרז?
 129
 130 לחיי אדם מוצמד תג מחיר. בכל אחד מתחומי התפקוד
 131 שלנו איננו רואים בחיי אדם ערך מוחלט. זו הסיבה לכך
 132 שאיננו מממנים מהקופה הציבורית בדיקות ממוגרפיה

133 שנתיות לכל הנשים (למרות שאחת מכל תשע נשים
134 תחלה בסרטן השד), איננו אוסרים על מכירת סיגריות,
135 איננו מאטים את מהירות הנסיעה בכבישים בינעירוניים
136 ל-30 קמ"ש, איננו רוכשים שכפ"ץ קרמי משוכלל לכל
137 חייל ואזרח בחזית, איננו מעבירים את העיירה שדרות
138 אל מרכז הארץ, ועוד. במקרים רבים אנחנו מעדיפים
139 ביודעין את הכלכלה ואת היעילות, את הגאווה
140 הלאומית, את האוטונומיה האישית של הפרט, את
141 מדיניות החוץ שלנו ועוד ערכים ואינטרסים על פני חיי
142 אדם.

143
144 המחסור הוא חלק מהקיום האנושי. לכן אין דרך
145 להעמיד ערך כלשהו, כולל החשש לפיקוח נפש, כערך
146 מוחלט. חיי ראובן עומדים בסתירה לחיי שמעון: אם
147 נקנה שכפ"צים לא נוכל לרכוש תרופות. אם נמגן
148 טנקים לא נוכל למצוא משאבים למיגון מטוסי נוסעים.
149 אם נחליט לקדש בתקציבנו הלאומי את חיי האדם בכל
150 המובנים ו"בכל מחיר", נפגע בהכרח פגיעה אנושה
151 באיכות החיים - בתרבות, בחינוך, ברווחה ובשאר
152 הדברים ההופכים את החיים לכדאיים. הרטוריקה
153 ההומניסטית, הכללית והיהודית, בנוסח "כל המציל
154 נפש אחת כאילו הציל עולם מלא", איננה יכולה להוות
155 אמת מידה סופית להכרעה בדילמות קצה. לעתים,
156 כאשר נדרש "תיקון העולם", גם שפיכת דמיו של
157 השבוי אפשרית, כמו גם דמיו של החולה, הלוחם,
158 האשה, הנוסע בדרכים וכל אחד אחר.

159
160 הכל מודעים לטיעונים נגד שחרור השבויים במחיר
161 מופרז: עסקה נדיבה מעודדת מוטיווציה לחטיפות
162 נוספות. מול סכנת החיים של השבוי הנוכחי יש לשקול
163 את סכנת החיים של השבוי העתידי. היענות לדרישות
164 החוטפים משמעה שחרור אסירים שישבו למעגל
165 הטרור. העסקה פוגעת בהרתעה כלפי מחבלים
166 בפוטנציה שיודעים כי עונשם לא ימוצה. כבר על בסיס
167 טיעונים אלו ברור כי "תיקון עולם" מחייב אותנו לזנוח
168 את מבחן התוצאה ולהתחשב במחיר העסקה. ואולם,
169 חשוב להדגיש כי מדינה ריבונית חייבת לשקול
170 שיקולים נוספים, מסדר גודל אחר:

171
172 המדינה וראשיה אחראים בראש ובראשונה לביטחון
173 הלאומי. הקיום האיש של כל אזרח וחייל חשובים
174 ביותר, אך הם משניים להגנה על הביטחון הלאומי. לכן
175 אנו שולחים את ילדינו ל"עקידת יצחק" מודרנית מדי
176 מחזור גיוס ומתגייסים לשירות מילואים. שיקולים

177 מוסריים ותועלתניים מצדיקים את סיכון הפרט למען
 178 הכלל. באופן דומה עלינו לעשות למען השבויים או
 179 להימנע מעשייה מתוך אחריות כוללת. לפעמים שמירה
 180 על הביטחון הלאומי גוברת על פיקוח הנפש של הפרט.
 181 לניתוח זה תוצאות מורכבות:
 182
 183 מצד אחד, חטיפת אזרחי וחיילי המדינה היא התרסה
 184 בוטה נגד המדינה ולכן מחייבת תגובה. הבלגה עלולה
 185 להתפרש על ידי אויבינו כחולשה, ועל ידי חיילינו
 186 כחוסר גיבוי. לכן קיימת הצדקה מלאה לשימוש בכוח
 187 נגד החוטפים, ובכלל זה סיכון של חיילים נוספים. דמו
 188 של השבוי נחשון וקסמן איננו סמוק מדמו של המחליץ
 189 ניר פורז, ואף על פי כן מוצדק היה לסכן את פורז
 190 ואחרים, שהרי פעולת השחרור נועדה לא רק להציל
 191 נפש אחת אלא גם, ובעיקר, להשיג יעדים של ביטחון
 192 לאומי. כך גם דמו של יוני נתניהו נשפך באנטבה
 193 במשימה הרואית שתכליתה המיידית היתה פדיון
 194 שבויים, אך תוצאתה המרכזית היתה חיזוק כושר
 195 ההרתעה הישראלי.
 196
 197 מהצד האחר, על מדינה ריבונית להימנע מלהקריב
 198 אינטרסים עליונים של ביטחון לאומי לשם הצלת
 199 שבוייה. במצבים מסוימים הרגישות הקיצונית לשבויים
 200 עלולה להתברר כסכנה ממשית לביטחוננו:
 201
 202 כלפי חוץ, תשלום מחיר מופרז יוצר לנו תדמית של
 203 מדינה שאיננה מוכנה להקריב, נסחטת בקלות וחסרה
 204 כושר עמידה. בשכונה שבה אנו מתגוררים - רגישות
 205 איננה תכונה מוערכת; היא מזמינה תוקפנות. מתעורר
 206 חשש כי עסקת שליט המוצעת עלולה להציג את החמאס
 207 כמנצח הגדול של הקרב ברצועת עזה ולהכתירו כמנהיג
 208 העם הפלשתיני. מנגד, גם תגובה כוחנית מופרזת איננה
 209 רצויה: יצאנו לפעולה צבאית נחפזת בלבנון, שחיזקה
 210 את מנהיגותו של חסן נסראללה כמנהיג, והפיחה רוח
 211 גבית בתנועת ההתנגדות שלו. האם פדיון שלושת
 212 השבויים מצדיק תשלום מחיר אסטרטגי זה?
 213
 214 כלפי פנים, בגלל רגישותנו, פעולה נועזת של חוליה
 215 מאומנת של ארגון טרור מצליחה לזעזע באחת את
 216 הביטחון הלאומי הישראלי, לשנות את סדר היום
 217 הציבורי ולהכתיב לנו, למשך תקופה ארוכה, את מצב
 218 הרוח. מדינת ישראל תופשת את עצמה כמושפלת,
 219 כמעט מובסת, בגלל חטיפת חייל מצבאה. האם
 220 אחריותנו כלפי השבויים ושותפות הרגש שלנו עם בני

221 משפחותיהם - נאצלות ככל שהן - מצדיקות השתקעות
222 בדכדוך לאומי? האם עלינו לאפשר לאויבינו לחטוף לא
223 רק את הבנים, אלא גם את שמחת החיים שלנו?
224
225 תשומת הלב והרגישות למצוות פדיון שבויים אסור
226 שתקהה. מותר לסכן חיי אדם - אפילו רבים - למען
227 השבויים, ובלבד שתקדם לכך מחשבה רציונלית
228 ששוקלת את היתרונות והחסרונות מנקודת הראות
229 המצרפית של הביטחון הלאומי. גורלם של השבויים
230 הוא אחת מהסוגיות הרבות המונחות על שולחנו
231 הציבורי. יש להעניק לה את הפרופורציות המתאימות
232 לחשיבותה, יחסית לנושאים אחרים שמציבים איומים
233 וסכנות על המדינה. כל אחד מהחיילים השבויים הוא
234 עולם ומלואו. אך היענות לדרישה הציבורית לשחררם
235 "בכל מחיר" עלולה לגרום נזק ליעד-העל שלשם
236 השגתו הם נשלחו לחזית מלכתחילה ולמענו נפלו
237 חבריהם בקרב: ביצור ביטחון המדינה.
238